

Docent: Prof. dr. Hans Geybels
Religieuze cultuur van het alledaagse leven

De kapel van D'Jerd

Marleen Henrix
Opleiding toeristische gids
Academiejaar 2017 – 2018

De kapel van D'Ierd

1. Bibliografie:

En nog wat over Heilig Genk: brochure uitgegeven door stad Genk. Heidebloemke, jaargang 68, nr. 4, 2009, p. 139 – 141.

Habex, Jef. Over heilige bomen en bossen in Genk. Heidebloemke, jaargang 65, nr. 2, p. 55 – 60.

Meeuwissen, M. Heemschut. Heidebloemke, jaargang 61, nr. 1, februari 2002, p. 31- 33.

Meeuwissen, M. Honderd jaar D'Ierdkapel. Heidebloemke, jaargang 71, nr. 1, 2012, p. 30 – 32.

Meeuwissen, M. Volksdevotie in Genk, Nis-, gevel-, boomkapellen, kruisen, enz..

Heidebloemke, jaargang 53, nr. 5, oktober 1994, p. 179 – 181.

Ooms, F. O.-L.-V. in Limburg. Doornik, 1959. p. 56.

Schlusmans, F. Inventaris van het cultuurbezit in België. Provincie Limburg, Arrondissement Hasselt, Architectuur. Met medewerking van Gyselinck, J.; Linters, A.; Wissels, R; Buyle, M; De Graeve, M.

Schoutens, M. Maria's Limburg of beschrijving van wonderbeelden en merkwaardige bedevaartsplaatsen van O.-L.-V. in Limburg. Aalst, 1905. p. 41.

Willems, J.C. Geschiedkundige aantekeningen van de gemeente en parochie Genk.

Manuscripten. Genk, zonder jaar.

Willems, J.C. Dierkapel. Limburg, jaargang 11, 1930, p. 253 – 254.

Wilox, Joseph. Belgium Marianum – Maria's heiligdommen in woord en beeld. 1912

Interview met Mevrouw Vicky Steyvers, wijkmanager Genk, dienst wijkontwikkeling D'Ierd, Zonneweelde en Vlakveld.

Het vorig kapelleke van O.L.Vr. van D'Ierd. Heidebloemke, 1956 – 1957.

2. Inleiding.

- In de D'Ierdstraat in Genk, vlakbij het Melbergbos - dat ook wel het Heilig bos wordt genoemd - staat een kapel. D'Ierd is een verbastering van d'eerde of d'aarde. In 1910 werd hier een tramspoorlijn gebouwd in de bedding van de holle weg naar Langerlo (later Nieuwstraat genoemd). Het tramspoor begon in de holle weg, maakte een bocht en passeerde vervolgens het kapelletje. Vlak in de bocht stond een groot houten wegwijk. Het stond bij de villa van schrijnwerker Louis Houben-Munten, alias Louis van Nielkes. Het overleefde op miraculeuze wijze het bombardement van oktober 1944 op het centrum van Genk. Nochtans stond het op korte afstand van drie bomtrechters. Het onaangetaste wegwijk stond daarna nog lange tijd in de voortuin

van muzikant Denis Cormon-Craenen in de wijk Vlakveld en werd einde jaren negentig door zijn weduwe aan de heemkring geschonken. Het kruis werd in de achtertuin van het Emile Van Doremuseum geplaatst.

3. Heilig Genk.

- Genk had een bijnaam, *Heilig Genk*.
- Er cirkuleren verschillende verhalen om dit uit te leggen. Eén daarvan vertelt over een brave, oude Genkenaar, die op sterven ligt. Zowel de engel als de duivel willen zijn ziel naar de hemel of naar de hel voeren. De engel wint het pleit en laat de ziel in de hemel tussen de heiligen plaatsnemen. Zo worden alle Genkenaren voorbeelden van een heilig mens.
- Een andere uitleg zoekt men in het groot aantal roepingen van de vorige eeuw. Dat Genkenars altijd een devoot volkje geweest zijn, uitte zich nog meer door de kapellen en veldkruisen die over het gans grondgebied verspreid werden teruggevonden. Op een gegeven ogenblik waren er in totaal een 39-tal kapellen, waarvan er tien ondertussen verdwenen zijn.
- Tenslotte wordt voor de bijnaam van Genk ook verwezen naar de tijd van de Franse Revolutie. Genkenars zouden er alles aan gedaan hebben om hun priesters te doen onderduiken en twee van de vier kerkklokken zouden ze begraven hebben. De twee andere werden door de Fransen meegenomen.
- In onze moderne tijd is de volksdevotie afgenomen, maar toch worden bestaande kapellen nog bezocht door oudere mensen. En af en toe ziet men ook jongeren, die door ziekte of andere moeilijkheden getroffen, hier hun heil komen zoeken.

4. Oud volksgeloof.

- De Germanen geloofden dat hun dondergod Thor/Donar in bomen bliksemde en zijn voorkeur ging hiervoor uit naar eikenbomen. Een eik wordt oud en kan zo majestueus groot en breed worden. Men voelde zich veilig onder de hoede van deze boom. Zo kwam men dicht bij de godheid. De eik was vaak het voorwerp van religieuze cultus. Dikwijls bouwde men in zijn nabijheid een offerplaats of een begraafplaats. Recht werd gesproken onder een eik. Religieuze bijeenkomsten gingen onder zijn gebladerte door. Hier kwam men om koorts en andere kwalen te bestrijden. Een oud volksgeloof vertelde verder dat waar de eik zijn kruin weelderig ten hemel verheft, de lucht gezond is om te wonen.
- We kunnen een parallel trekken tussen deze Germaanse gewoonte om bij eiken genezing van koorts af te smeken en het ontstaan en de tradities rond het kapelletje van D'Ierd.

5. De geschiedenis van de kapel.

- Volgens teksten en mondelinge overlevering hing op het einde van de 18de eeuw een stenen Mariabeeldje aan de stam van een eik. Deze eik stond aan de rand van het Melbergbos. Niemand blijkt te weten wie het geplaatst heeft en hoe oud het was. Maar zowel parochianen van Genk als inwoners van de omstreken kwamen om er te bidden, vooral wanneer ze in nood waren. Ten tijde van de Franse inval verminderde de toeloop. Maar later herleefde de devotie. Er was een verband tussen de pelgrimstocht naar dit kapelletje en de hoop op verlossing van koorts. Het oude beeldje van Maria was een 20 centimeter hoog en gemaakt van gebakken, rode, zeer harde steen. Het was eenvoudig gekleurd. Het stelde Maria voor die het kind Jezus op de arm draagt.
- In 1820 werd op de plaats van de oude eik een kapel gebouwd. Hierin werd het Mariabeeld geplaatst. In 1836 reeds werd de kapel door een groter exemplaar vervangen. Een zekere Nicolaas Jacobs zou de kosten hiervan grotendeels gedragen hebben. De eerste maal dat de kapel echt in een officieel document wordt vernoemd, is in 1897. Plannen van het kadaster van Genk van toen beschrijven hoe ze herbouwd werd door twee landbouwers, Dhr. Laurentius Lenaerts en Dhr. Jan Hendrix-Lenaerts. In 1901 erven Pieter-Jan Hendrix-Lenaerts en zijn kinderen de kapel.
- Het oude beeld dat erin stond is een tijdlang zoek geweest. Niemand weet wanneer het verloren geraakte. Sommigen denken dat men bij de bouw van de nieuwe kapel in 1836 het beeld te ouderwets vond en het in een hoek gooide. Anderen menen dat men pas veel later, bij de verbouwing van 1897, de waarde van het devotiebeeld niet meer besepte. In de geschriften van de toenmalige pastoor Willems kan men lezen hoe men uiteindelijk een ander, groter beeld maakte. Verder schrijft hij dat hij in 1910 het oorspronkelijke beeld terugvindt in een verloren hoek van de kapel. Het blijkt dan zwaar beschadigd te zijn. Het hoofd was er helemaal afgerukt. Een kloosterzuster van de orde 'de Dochters van het Kruis' restaureerde het. Ze bracht het hoofd terug aan het beeld en beschilderde het zoals dat vroeger werd gedaan. De pastoor heeft dan het beeld terug op het altaar geplaatst, boven het nieuwe beeld. Het grotere beeld werd later met klederen omhangen.
- Het lijden van het kapelletje en het beeld is hiermee nog niet ten einde. In 1911 en meer specifiek op zondag 16 juli verwoestte een boosdoener de kapel. Hij raakte binnen langs het dak en vernielde er alles, zelfs het oude beeldje. Ook poogde hij de kapel in brand te steken. Het ijzeren kruisbeeld op de spitsgevel, het dak en een venster werden zwaar beschadigd.
- En opnieuw werd de hulp van de kloosterzuster ingeroepen om het beeldje te herstellen. Ook de kapel werd aan een razendsnel tempo herbouwd. Al op zondag 1 oktober 1911 werd ze opnieuw plechtig ingewijd. In de parochiekerk van St.-Martinus te Genk vond er voor deze gelegenheid een lof plaats. Hierna werd het beeld in processie van de kerk naar de kapel gedragen.
- Maar ook het lot van dit kapelletje was beslecht. In april 1912 werd het gesloopt. Men wilde plaats maken voor een nieuwe, fraaiere kapel. Deze keer werd ze gebouwd door

aannemer L. Houben, voor de luttele som van 1.200 franken. De burens hadden allen een bijdrage gedaan van 25 frank per huisgezin, terwijl de stad Genk een subsidie stemde van 300 franken. De twee vrome vrouwen, Theresia Remans en Theresia Lenskens haalden bij andere inwoners van Genk tenslotte de rest bijeen.

- En sindsdien organiseerden scholen van Genk uitstappen naar de kapel. Zo wandelden de kleuters van de zustersschool in de Grotestraat regelmatig en reeds vanaf drie jaar bij goed weer naar de vrije natuur. Steevast gingen ze naar het kapelletje en het nabijgelegen Melbergbos, dat maar een honderd meter van de school verwijderd lag. Van zeer jong af waren de kinderen op die manier vertrouwd met de kapel.
- Men zong volgend lied voor de kapel : *Het wemelt in de mei van blonde kleinen rondom de veldkapel. De takken van de grote linden deinen rondom de veldkapel. Maria hoort de zoete litanieën der boerenkindren en der honigbieën. Ave Maria, Ave Maria.*

6. Melberg bos: Heilig bos.

- In 1981 kreeg een inwonster van D'Ierd, genaamd Bertha Olaerts een visioen. Het was een warme, zonnige julidag. Mevrouw Olaerts maakte samen met een vriendin een wandeling in het Melbergbos. Toen ze omstreeks 17u30, na het bidden van een rozenkrans, huiswaarts wilden keren, zag Bertha in de onderste takken van de dennenbomen een stralend, wit licht. Plots verschenen er allerlei religieuze symbolen, zoals verlichte kruisen, kelken, slangen en bloedende hosties. Zwaar onder de indruk keerde ze huiswaarts. En die nacht kreeg ze een visioen. Daarin zag ze hoe Jezus het bos zegende en in haar slaap zag ze zichzelf terug het bos ingaan om de rozenkrans te bidden. En toen verscheen voor haar, de rozenkrans in de hand, de jonge Maria en deze sprak tot haar: "Deze plaats is heilig en zal ook altijd heilig blijven". Sindsdien trekt iedere 8ste van de maand een processie door het bos. In het Melbergbos hangt er een kapel ter ere van Maria aan een boom. Maar de bedevaarders brengen meestal ook een bezoekje aan de nabijgelegen kapel van D'Ierd (hun vertrek- en eindpunt) en leggen er dan bloemen neer.
- De wijkmanager van D'Ierd, Mevrouw Vicky Steyvers, bezocht deze vrouw een tiental jaren geleden, toen ze haar job aanving. Bertha Olaerts woonde in de Miklaan en achter haar huis had ze een kleine loods ingericht als gebedsruimte. Tijdens haar bezoek verwonderde Vicky zich over de devotie, die ze daar waarnam. Ze kon het idee niet van zich afzetten dat ze in een soort sekte was terecht gekomen. Iedereen moest om beurt een Wees Gegroetje bidden. Toen ze zag dat zij aan de beurt kwam, verliet ze het gebouwtje. Maar in een gesprek later met Mevrouw Olaerts vertelde deze haar: "jij gaat binnen enkele maanden je geluk vinden". Op dat moment moest Vicky daar wat mee lachen. Maar toen ze later hierop terugkeek, kwam ze tot de verbijsterende constatacie dat ze inderdaad een paar maanden later haar echtgenoot leerde kennen.

7. De huidige kapel.

- De huidige kapel bestaat uit een rechthoekig schip met afmetingen 3,40 meter op 3,30 meter en een veelhoekige absis met een lengte van 3 meter. De kapel is opgetrokken in gladde, rode gevelstenen. De buitenmuren zijn tot op een hoogte van 80 centimeter gecementeerd. In de twee hoeken van de gevel zijn cementen hoekstenen ingemetseld.
- Men treedt de kapel binnen langs een witgeverfde, houten deur. Hierin staan twee, met tralies afgeschermden vensters van wit glas. De boord van de deuropening is gecementeerd en grijs geverfd. Boven de deur werd een klein cementen motief voorzien dat de verbinding vormt tussen de deuropening en een kleine nis. In deze 80 centimeter hoge nis staat een plaasteren Maria-beeld. De schuine gedeelten van de gevel zijn versierd met grijs geverfde, cementen voluten. De top bestaat uit een halve cirkelboog. Het zadeldak is bedekt met rode pannen en wordt beschermd door een wit geverfde, houten dakbeschutting. De absis is bedekt met zinkplaten, die aansluiten op het dak van het koor. In de zijmuren zijn vier rondbogige vensters uitgespaard. De vensters van het koor meten aan de basis 30 cm en zijn 1,40 meter hoog. De vensters van de absis zijn 20 cm breed en 1 meter hoog. Deze vensters zijn gevuld met gekleurd glas en worden beschermd door een ijzeren netwerk. In de kapel ligt een grijze tapijplex-vloer. De muren zijn bepleisterd en grijs geverfd. In het koor werd een dennenhouten lambrizing aangebracht. Tegen het plafond zijn vierkante tegels van geperst karton geplaatst.
- In het koor staan 12 kerkstoelen met rieten zit. Koor en absis zijn gescheiden door een azuurblauw geverfd hek. In de absis is een klein houten altaar opgesteld. Hierop prijkt het andere beeld van Maria en Kind. Beiden zijn bekleed met een imitatiebrokaatkleding en mantel. Maria draagt in de rechterhand een goudkleurige scepter. Het Kind zegenet met de rechterhand en houdt een bol in de linkerhand. Voor het beeld zijn enkele vazen met kunstbloemen geplaatst.
- Het decor wordt gevormd door een wit gelakte, houten wandbekleding. Verder staan er nog wat vazen met bloemen op enkele schappen. Hiertussen staat het oude, kleine Mariabeeld met kind in terracotta onder een glazen stolp geplaatst.
- De kapel wordt overschaduwed door een 15 meter hoge acaciaboom. Rond het gebouw staan nog enkele dwergcypressen op een mooi verzorgd grasveld. Tegenover de kapel bevinden zich drie eiken.
- Op 50 meter van de kapel werd in 2009 het rusthuis 'Prinsenpark' opgericht en geopend. De bewoners zijn uiteraard bejaard en velen gebruiken een rolstoel. Maar heel wat bewoners wandelen tot de kapel of worden door bezoekende familie naar daar begeleid. Het onderhoud van de kapel wordt nog steeds gedaan door de zusters 'Dochters van het Kruis'. Maar ook buurtbewoners helpen een handje mee. Zo werd de kapel opgeknapt na een blaadje uitgegeven door buurtbewoners met de historie van de kapel en een stortingsformulier. De kapel werd aan de buitenkant volledig opgeknapt en geverfd.

